

تبيين (حقیقت نفس)

از دیدگاه علامه مجلسی و خاندان از دیدگاه ملاصدرا

مؤلف:

سمیه ونجبر

سرشناسه	: رنجبر، سمیه، ۱۳۶۳-
عنوان و نام پدیدآور	: تبیین «حقیقت نفس» از دیدگاه علامه مجلسی و نقد آن از دیدگاه ملاصدرا / مولف سمیه رنجبر.
مشخصات نشر	: تهران: منشور سمیر، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۶ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۶۷-۲۴۳-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
پادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۸۷] - ۱۹۶؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، ۱۰۳۷ - ۱۱۱۰ ق. -- دیدگاه درباره نفس
موضوع	: Majlesi -- Views on spirit, Mohammad Baqir
موضوع	: صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم، ۹۷۹ - ۱۰۵۰ ق. -- دیدگاه درباره نفس
موضوع	: Shirazi, Mohammad ebn Ebrahim -- Views on spirit, Sadradding
موضوع	: نفس
موضوع	: Spirit
موضوع	: نفس -- تجرد
موضوع	: Spirit -- *Immaterialism
رده بندی سنگره	: BP۵/۲۱۶/۹۰۲ ۱۳۹۷
رده بندی دیسک	: ۴۲/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۴۱۲۵۸۲

تبیین حقیقت نفس»

از دیدگاه علامه مجلسی و نقد آن از دیدگاه ملاصدرا

سمیه رنجبر

ناشر: منشور سمیر

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول-۹۷

قیمت: ۳۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۶۷-۲۴۳-۶

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی و اقتباس در گیومه در مستندنویسی و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست مطالب

1	 مقدمه
3	 فصل اول کلیات
4	 1-1. مقدمه
6	 2-1 آشنایی با زندگی نامه‌ی علامه مجلسی
6	 دوران تحصیل
7	 آثار و تألیفات وی
8	 وفات علامه
8	 3-1 آشنایی با زندگی نامه‌ی ملا صدرا
9	 دوران تحصیل
10	 آثار علمی ملا صدرا
10	 وفات ملا صدرا
11	 فصل دوم تعریف نفس و مباحث پیرامون آن
12	 1-2. تعریف نفس
12	 2-1-1. مفهوم لغوی نفس
13	 2-1-2. تعریف نفس از دیدگاه علامه مجلسی

- ۲-۱-۳. تعریف نفس از نظر حکما ۱۶
- ۲-۱-۴. تعریف نفس از دیدگاه ملاصدرا ۱۷
- ۲-۱-۴-۱. شبهه و اشکال بر تعریف نفس ۱۹
- ۲-۱-۴-۲. آیا تعریف حقیقی نفس ممکن است؟ ۲۰
- ۲-۱-۴-۳. نظر ملاصدرا در باره تعریف حقیقی نفس ۲۱
- ۲-۱-۲. اثبات وجود نفس ۲۲
- ۲-۲-۱. اثبات وجود نفس از دیدگاه علامه مجلسی ۲۳
- ۲-۲-۲. اثبات وجود نفس از نظر ابن سینا ۲۵
- ۲-۲-۳. اثبات وجود نفس از دیدگاه ملاصدرا ۲۷
- ۲-۳. اثبات مغایرت نفس و بدن ۲۹
- ۲-۳-۱. اثبات مغایرت نفس و بدن از دیدگاه علامه مجلسی ۲۹
- ۲-۳-۱-۱. دلایل علامه مجلسی بر این که نفس جسم - تن - نیست. ۳۲
- ۲-۳-۲. استدلال به حرکت ارادی بر وجود نفس و مغایرت آن با بدن ۳۶
- ۲-۳-۳. اثبات مغایرت نفس و بدن از راه خود آگاهی ۳۷
- برهان اول ۳۸
- برهان دوم ۳۹
- ۲-۳-۴. اثبات مغایرت نفس و بدن از دیدگاه ملاصدرا ۴۰
- ۲-۳-۴-۱. اثبات مغایرت نفس و بدن از راه «ادراک حسی» ۴۰
- ۲-۳-۴-۲. اثبات مغایرت نفس و بدن از راه حرکات متنوع ۴۱
- ۲-۴. اثبات مغایرت نفس و مزاج ۴۲

۴۲.....	۱-۴-۲. دلایل قائلین به مزاج بودن نفس
۴۳.....	دلیل اول
۴۳.....	دلیل دوم
۴۴.....	۲-۴-۲. برهان عرشی ملاصدرا بر مغایرت نفس بر مزاج
۴۶.....	۵-۲. اثبات جوهریت نفس
۴۶.....	۱-۵-۲. جوهریت نفس از دیدگاه علامه مجلسی
۵۰.....	۲-۵-۲. اثبات جوهریت نفس از دیدگاه ملاصدرا
۵۱.....	۳-۵-۲. براهین اثبات جوهریت نفس
۵۱.....	۱. برهان ملاصدرا بر جوهریت نفس
۵۱.....	۲. برهان دوم: از راه علم حضوری
۵۳.....	جمع بندی
۵۵.....	فصل سوم حدوث و قدم نفس
۵۶.....	۱-۳. معنای حدوث و قدم
۵۸.....	۲-۳. نظر علامه مجلسی در رابطه با حدوث یا قدم نفس
۶۰.....	۳-۳. افلاطون و نظریه قدم نفس
۶۱.....	۴-۳. ادله اثبات قدم نفس
۶۱.....	دلیل اول
۶۲.....	دلیل دوم
۶۳.....	۵-۳. اقوال در مورد حدوث نفس
۶۳.....	۶-۳. ادله عقلی بر حدوث نفس

- ۶۵..... ۷-۳. ادله‌ی نقلی بر حدوث نفس
- ۶۶..... ۸-۳. نظریه حدوث نفس
- ۷۰..... ۹-۳. دیدگاه ملاصدرا درباره‌ی حدوث و قدم نفس
- ۷۴..... جمع بندی
- ۷۷..... فصل چهارم رابطه نفس و بدن
- ۷۸..... ۱-۴. رابطه‌ی نفس و بدن
- ۷۹..... ۱-۴-۱. رابطه نفس و بدن از نظر علامه مجلسی
- ۸۶..... ۱-۴-۲. رابطه نفس و بدن از نظر صدرالمألهین
- ۹۶..... ۱-۴-۱-۲. روح، مادی و ویژگیهای آن
- ۹۹..... ۱-۴-۲-۲. بدن مرتبه‌ی ازله نفس
- ۱۰۰..... ۱-۴-۲-۳. ترکیب نفس و بدن
- ۱۰۱..... ۱-۴-۲-۴. دلایل تأثیر متقابل نفس و بدن
- ۱۰۳..... ۱-۴-۲-۵. قوای نفس
- ۱۰۵..... ۱-۴-۲-۶. اتحاد نفس با قوای نفسانی «النفس فی وحدتها کل القوی»
- ۱۰۷..... جمع بندی
- ۱۱۱..... فصل پنجم جاودانگی نفس
- ۱۱۲..... ۱-۵. جاودانگی یا عدم جاودانگی نفس
- ۱۱۳..... ۲-۵. جاودانگی نفس از دیدگاه علامه مجلسی
- ۱۱۹..... ۳-۵. جاودانگی نفس انسانی از نظر صدرالمألهین
- ۱۲۱..... برهان بر فساد ناپذیری و جاودانگی نفس

برهان اول:	۱۲۱
برهان دوم	۱۲۲
۴-۵. ادله ی نقلی بر جاودانگی نفس	۱۲۵
۱-۴-۵. جاودانگی نفس از دیدگاه قرآن	۱۲۵
۲-۴-۵. جاودانگی نفس از دیدگاه روایات	۱۲۵
جمع بندی	۱۲۶
فصل ششم تجرد جسمانی بودن نفس	۱۳۰
۱-۶. معنای تجرد	۱۳۱
۲-۶. تعریف جسم و جسمانی بودن نفس	۱۳۲
۳-۶. تجرد یا عدم تجرد نفس از دیدگاه علامه مجلسی	۱۳۳
۱-۳-۶. تجرد نفس از دیدگاه علامه مجلسی	۱۳۴
۲-۳-۶. دلایل عقلی و نقلی علامه مجلسی (ره) بر جسمانیت روح	۱۳۸
۴-۶. ادله ی نقلی عدم تجرد نفس	۱۴۰
۱-۴-۶. آیات کریمه	۱۴۰
۲-۴-۶. دلالت روایات بر مجرد نبودن نفس	۱۴۱
۵-۶. ادله قائلین به جسمانی بودن نفس	۱۴۳
دلیل اول: مدرک کلیات عین مدرک جزئیات است	۱۴۳
دلیل دوم: صفت نفس عین صفت بدن است	۱۴۴
دلیل سوم: اگر نفس مجرد باشد نسبتش به جمیع بدنها مساوی است.	۱۴۴
دلیل چهارم: دلالت نقل بر جسمانی بودن نفس	۱۴۵

- ۶-۶. دلایل تجرد نفس از دیدگاه حکما ۱۴۶
- ۶-۷. ادلهی تجرد نفس ۱۵۰
- ۶-۷-۱. ادلهی عقلی بر تجرد نفس ۱۵۱
- دلیل اول: قوهی عاقله در جسم منطبق نیست ۱۵۱
- دلیل دوم: قوهی عاقله ضعیف نمی‌شود ۱۵۲
- دلیل سوم: حضور نفس برای ذاتش ۱۵۳
- دلیل چهارم: اجتماع ضدین در نفس ۱۵۴
- دلیل پنجم: قوهی عاقله قادر به افعال غیر متناهی است ۱۵۴
- ۶-۷-۲. تجرد نفس از دیدگاه ملاصدرا ۱۵۵
- ۶-۷-۲-۱. براهین عقلی تجرد نفس از دیدگاه ملاصدرا ۱۵۵
- برهان اول ۱۵۵
- برهان دوم ۱۵۶
- برهان سوم ۱۵۷
- برهان چهارم ۱۵۸
- برهان پنجم ۱۵۸
- ۶-۷-۳. ادلهی نقلی بر تجرد نفس ۱۵۹
- ۶-۷-۳-۱. تجرد نفس از نظر آیات ۱۵۹
- ۶-۷-۳-۲. احادیث و روایاتی که دلالت بر تجرد دارند ۱۶۳
- ۶-۸. کمالات و مراتب نفس ۱۶۵
- ۶-۸-۱. کمالات و مراتب نفس از دیدگاه علامه مجلسی ۱۶۵

۶-۸-۲. مراتب نفس از دیدگاه ملاصدرا	۱۶۷
۶-۹. نقد ملاصدرا بر علامه مجلسی	۱۶۹
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۱۸۱
فهرست مراجع	۱۸۷

یک دهان خواهیم به پهنای فلک

تا بگویم وصف آن رشک ملک

حمد و ثنا خدایی را سزد که ملکش را بر مثال ملکوتش و ملکوتش را بر مثال جبروتش آفرید و نفس انسانی را مظهر و مثال برای ذات و صفات و افعال خود خلق نمود. تا معرفت و شناخت آن نردبانی باشد برای معرفت ربّ جلّ و علا.

و درود و سلام فراوان بر بندگان برگزیده او و هادیان خلق به سوی مبدأ و معادش، خصوصاً سید و خاتم رسولان محمد مصطفی (صلی الله علیه و آله و سلم) و خاندان اطهرش (علیهم السلام). یکی از پرسشهایی که در طول تاریخ بشر، ذهن کنجکاو و حقیقت جوی بشر را به خود مشغول داشته است پرسش از حقیقت انسان و پایان او است. بشر، همیشه به دنبال این بود که بداند آیا انسان موجودی است تک ساحتی؟ یعنی تمام حقیقت انسان در همین بدن عنصری و مادی خلاصه می شود؟ یا فرارسیدن مرگ، تلاشی گشته و برای همیشه نابود خواهد شد؟ یا آن که انسان، و این بدن عنصری و مادی، حقیقت دیگری مجرد و غیر مادی دارد؟

مباحث نفس ارتباط وثیقی با دو رکن اساسی دین یعنی «توحید» و «معاد» دارد. به همان نسبت که شناخت عمیق تر از نفس می تواند ما را بیشتر به عظمت آفریدگار و آفرینش او و اسرار خلقت آشنا سازد، به همان نسبت می تواند تبیین مباحث مربوط به معاد را برای ما هموارتر نماید. در این رساله به مسائل مربوط نفس از جمله: بررسی تحلیلی «تبیین حقیقت نفس» از دیدگاه علامه مجلسی و نقد آن از دیدگاه ملاصدرا پرداخته شده است.

رساله‌ی حاضر از ۶ فصل تشکیل شده است فصل اول شامل کلیات رساله می‌باشد، و در فصل دوم به تعریف نفس، اثبات نفس، اثبات تغایر نفس با مزاج، اثبات جوهریت نفس پرداخته شده است. در فصل سوم به حدوث و قدم نفس از دیدگاه فلاسفه‌ی اسلامی، علامه مجلسی و ملاصدرا پرداخته شده است. فصل چهارم، مربوط به رابطهی نفس و بدن، مراتب نفس و قاعده‌ی «النفس فی وحدتها کل القوی» است. فصل پنجم، به جاودانگی نفس پرداخته شده است. گاه علامه و ملاصدرا و دلائل نقلی و عقلی هر دو عالم پرداخته شده است. و در نهایت در فصل ششم که از مباحث اصلی رساله است، تجرد نفس از دیدگاه ملاصدرا و آراء علامه مجلسی در مورد جسمانی بودن نفس و ادله‌ی قائلین به جسمانی بودن نفس ارائه می‌شود. از آن جایی که یکی از مهم‌ترین مباحث علم النفس بحث تجرد نفس است، و سوالاتی برای نگارنده مطرح شده که تجرد نفس چه ارتباطی می‌تواند با سرنوشت انسان داشته باشد، پژوهشگر را بر آن داشت که بحث «تجرد نفس» و در مقابل ادله‌ی قائلین به جسمانی بودن نفس از جمله علامه مجلسی را به بحث پژوهش و موضوع این رساله قرار دهد.

نتیجه‌ی مهمی که می‌توان به آن اشاره کرد این است که از مهم‌ترین آثار و لوازم تجرد نفس بحث جاودانگی آن است. که اگر این مسئله (جاودانگی) مورد قبول نباشد بحث از معاد بی‌فایده خواهد بود و توجیه ثواب و عقاب بسیار دشوار می‌گردد.